

8. Ривкінд Й.Я., Лисенко Т.І., Чернікова Л.А., Шакотько В.В. Спілкування в Інтернеті. Етикет спілкування в мережах. URL: <https://youtu.be/68vEhiKEBOA> (дата звернення: 15.06.2024).

9. Тетяна Ткаченко. ZOOM. Сесійні кімнати для групової роботи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p2Li2-fEsvA> (дата звернення: 15.06.2024).

10. CLIL в Україні. Гете-Інститут в Україні. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/unt/kum/ciu/kof.html> (дата звернення: 15.06.2024).

11. Oxford Teachers' Club. Oxford University Press. URL: <https://global.oup.com/?cc=ua> (дата звернення: 15.06.2024).

Федорак В.Ф.,
методист науково-методичного центру
предметів мовно-літературної
та історичної галузей і міжнародної інтеграції
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ІСТОРІЇ, ПРАВОЗНАВСТВА, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2024/2025 Н.Р.

У 2024-2025 навчальному році Нова українська школа переходить до базового циклу (7-9 класи). Паралельно освітні заклади, що визначені як пілотні для апробації навчально-методичного комплексу НУШ, переходять до його пілотування у 8 класі.

Пріоритети нашої роботи, серед яких збереження життя і здоров'я учнів та їхній усебічний розвиток, формування у них рис відповідального громадянина зі сформованими життєвими компетентностями, ціннісними установками, здатністю до інформаційної гігієни та, як наслідок, до вміння давати відсіч різного роду ідеологічним диверсіям (медіаграмотність), прописані в тексті Закону України «Про повну загальну середню освіту» та Державного стандарту базової

середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2020 р. №898, і залишаються чинними [1; 2].

У наступному навчальному році Нова українська школа (5-7 класи) працюватиме за обраними модельними програмами, перелік яких затверджений МОН України та розміщений на його сайті [3].

Нагадуємо, що розроблені на базі модельної програми освітня програма закладу і навчальна програма з предмета – це обов'язкові для виконання документи для вчителя, тому необхідно ретельно опрацювати пояснювальні записки до кожної із програм. Адже саме у них сформульовані мета, завдання, змістові лінії, структура і, найголовніше, детально прописаний компетентнісний потенціал навчальних дисциплін нашої освітньої галузі, розкриті засоби і способи його формування в учнів різних вікових підгруп.

Освітній заклад у рамках базової школи може змінювати варіант модельної навчальної програми з освітнього предмета, однак при цьому потрібно враховувати стан навчально-методичного забезпечення.

Стосовно навчально-методичного комплексу, то його ядром завжди був, є і в доступному для огляду майбутньому залишиться підручник.

З текстами підручників для 5-7 класів НУШ можна ознайомитися на сайтах видавництв. Крім того, у відкритому доступі на різних ресурсах (а це такі знані «гравці» на ринку освітніх послуг, як УОВЦ «Оріон», видавництва «Ранок», «Літера», «Грамота», «Генеза», «Астон» та цілий ряд інших) розміщені й інші складові навчально-методичного комплексу викладання навчальних курсів нашої освітньої галузі. Це і орієнтовне навчально-тематичне планування курсів, які пропонують нам модельні програми (а їх в нашій освітній галузі вісім), електронні додатки, аудіо- та відеофайли, робочі зошити, зошити досягнень здобувачів освіти, настінні карти, атласи та контурні карти.

Щодо Нової української школи, то вона після закінчення адаптаційного циклу з 2024/2025 навчального року переходить до базового предметного циклу. Хронологічні рамки періоду, який буде вивчатися в кожному із класів базового предметного циклу НУШ, не змінилися порівняно зі «старою» школою. У 7 класі (масова школа) це період середньовіччя у світовій та вітчизняній історії (VI-XVI ст.), а у 8 класі (пілотні заклади освіти) – ранньомодерний час світової та вітчизняної історії (XVI-XVIII ст.).

Зміст програм з історії для базового предметного циклу НУШ кореспондується зі змістом програм з історії України та всесвітньої історії для 6-11 класів, затверджених МОН України у серпні 2022 року.

У цьому сенсі не буде зайвим, на наш погляд, наголосити на виключно благодатному для формування української національної ідентичності школярів змістовому наповненні історії Русі-України, котра була, як говорить літописець, великою християнською державою, «знаною і чутою у всіх землях Європи» і щитом стояла на шляху азійських кочовиків Степу в їхніх намаганнях поневолити європейську землеробську цивілізацію. Ця «довга тінь Русі-України» (Ярослав Грицак) – важлива складова витоків нашої модерної, питомо української ідентичності, осягнення якої і має стати провідним меседжем для організації навчальної діяльності здобувачів освіти при вивченні історії у 7 класі.

Стосовно пілотних закладів, які приступають до опанування курсу ранньомодерної історії у 8 класі, то варто наголосити, що предметом дослідження цього періоду є феномен українського козацтва як продукту цивілізаційного (*землероби-кочовики*), релігійного (*християни-мусульмани*) та етнічного/національного (*слов'янсько-тюркські спільноти*) фронтиру. При цьому козацтво належало до європейського боку прикордоння, захищало його і на основі засвоєних європейських практик, захищаючи землеробський кордон, витворило тут козацьку державу – Гетьманщину – та колонізувало Степ.

Період Русі-України та Гетьманщини, як вказував іще І.П. Лисяк-Рудницький, – «висока година» в історії України, коли вона була найближче до Європи. Європи, до якої ми так прагнемо і яку сьогодні захищає Україна!

Стосовно вивчення історії в 9-11 класах, то для цих класів зберігають чинність програми курсів з історії України та всесвітньої історії, затверджені МОН України у 2022 році (наказ МОН України №898 від 3 серпня 2022 р.) із внесеними змінами та доповненнями.

Із програмами всіх курсів з історії можна ознайомитися на сайті МОН України, де оприлюднена їхня електронна версія [4].

Ще раз зафіксуємо позицію, що пріоритетним напрямом змін у змісті програм з історії є подальша деколонізація, декомунізація й дерусифікація українського освітнього та інфомедійного простору загалом, акцентування уваги на регіоналістиці, зокрема на кримськотатарському факторі, та мотивах соборності України,

формування в учнів мотивації та здатності захищати рідну землю, спираючись на знання історії.

Помітне місце у змісті програми, особливо історії ХХ-ХХІ ст., відведено і питанням виховання **української національної пам'яті** як основи української національної ідентичності (геноцидні практики тоталітарних властей, різні стратегії виживання та появи людяності в нелюдських екстремальних умовах, формування українського пантеону героїв тощо). Це не тільки реалізація політики декомунізації, прописаної у відповідних законах від 09.04.2015 [5; 6; 7; 8]. Це також інформаційна гігієна та формування медіаграмотності школярів, їхньої стійкості проти будь-яких спроб нав'язати нам погляд на свою історію через чужі нам «руськомірські окуляри».

Ці питання є важливою складовою шкільної історичної освіти, вони буквально пронизують її зміст. Це підтверджує і зміст та проблематика завдань, які пропонувалися учасникам учнівських інтелектуальних змагань, зокрема заключних етапів Всеукраїнського турніру істориків до 90-х роковин Голодомору-геноциду українського народу 1932-1933 років та IV етапу Всеукраїнської олімпіади з історії, які проводилися на базі нашої області. До них, зокрема, варто віднести:

- героїка минулих, насамперед державних епох і періодів історії України;

- підсилення мілітарної складової вітчизняної історії як у зовнішньому, так і у внутрішньому вимірах;

- збереження внутрішньогалузевих і регіональних балансів та прямування до гендерної рівноваги при подачі навчального матеріалу;

- мотиви соборності України в історії та національній пам'яті української спільноти, мультикультурність і внесок національних спільнот у здобутки України;

- інтеграція вітчизняної та світової, передусім європейської історії як наскрізна лінія в курсі шкільної історичної освіти;

- внесок українців у скарбничку світової цивілізаційної спадщини як на території материзни, так і під час еміграційних хвиль та в діаспорі;

- формування загальнонаціонального пантеону героїв та вивчення місць української пам'яті різних епох як важливого маркера національної ідентичності.

Україна проходить через крутий перевал свого величного шляху *ad astra*, спираючись і використовуючи потенціал українського

національного історичного календаря. А він багатий на значущі події, хоч часто і трагічні.

І головна із них – російське вторгнення і велика війна. На наших очах виростає покоління героїв війни за незалежність, наших учорашніх учнів. А сама війна вже стала війною за «відродження історії» та центральною подією державної політики пам'яті. І вчителю історії про це слід пам'ятати завжди. Ніхто, крім нас, про це не нагадає і тим нашим співвітчизникам, що самі мають коротку пам'ять і «ведуться» на фейки численних мисливців за душами українського учнівства. Тому спільними зусиллями щодень наближаймо перемогу невтомною працею на своєму робочому місці. Підтримуймо ЗСУ донатами, пам'ятаючи, що хто не хоче сьогодні годувати свою армію, завтра буде змушений годувати чужу!

Джерелом важливої і професійної інформації для нас є сайт Українського інституту національної пам'яті, команда якого пропонує освітянам цілий ряд цікавих проєктів із малодосліджених сторінок нашої історії [10].

Стосовно того, як викладати історію в умовах війни, то назагал відповідь може бути одна – перш за все з **дотриманням вимог нормативної бази.** Крім того:

- використання компетентнісного потенціалу підручника;
- використання інтерактивних методик навчання та переведення навчання в цифровий формат (у разі необхідності) або використання його елементів у режимі змішаного навчання;

- виконання учнівських проєктів;
- контроль і об'єктивне оцінювання роботи кожного учня;
- творчий підхід до справи та пошук власного творчого почерку;
- задіяння онлайн-ресурсів, як от:

- Google Classroom: <https://classroom.google.com/>,

- онлайн-дошки:

- Padlet: <https://padlet.com/>,

- Jamboard: <https://jamboard.google.com/>,

- Youtube-канали:

- МОН України: <https://www.youtube.com/c/MONUKRAINE>,

- Інститут модернізації змісту освіти:

<https://www.youtube.com/channel/UCb99utEiwpGkESp19mxAfdg>.

Корисними будуть також освітні платформи:

- Всеукраїнська школа онлайн:

<https://www.youtube.com/@ukrainian-online-school>;

- EdEra: <https://ed-era.com/>;

- Prometheus: <https://prometheus.org.ua/>;

- LearningApps: <https://learningapps.org/>.

Застосунки для дистанційного навчання:

- Zoom: <https://zoom.us/>;

- Google Meet: <https://meet.google.com/>.

Окремо варто виділити такий важливий блок проблем, як **контроль та об'єктивне оцінювання** роботи кожного учня.

У цьому контексті необхідно ретельно опрацювати оновлену нормативну базу, ядром якої є наказ МОН України від 02.08.2024 №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». Текст наказу розміщений за посиланням: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/ca0/d35/66aca0d35fbf4463777818.pdf> [9].

У документі сформульовані три групи критеріїв оцінювання для навчальних дисциплін громадянської та історичної освітньої галузі, а саме:

- орієнтування учня в історичному часі та просторі, уміння знаходити взаємозв'язки подій і явищ;

- уміння працювати з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту;

- реалізація здатності до співпраці, толерантність, чітка громадянська позиція.

Ці критерії мають стати тими лекалами, під які кожен педагог повинен «перекроїти» зміст навчального матеріалу та весь методичний арсенал своєї роботи з учнями як на уроках, так і в позаурочний час.

Проблематика оцінювання навчальних досягнень учнів – це тема для обговорення на спеціальних засіданнях методичних спільнот як на внутрішньошкільному рівні, так і на рівні територіальних громад.

Тенденція внутрішнього звільнення від тоталітарного панциру закріплюється також у змінах навчальних програм курсів «**Основи правознавства**» [11]. При викладанні інтегрованого курсу «**Громадянська освіта**» варто звертати особливу увагу на формування в учнів медіаграмотності та вміння адаптуватися до викликів часу [12]. До речі, медіаграмотність буквально пронизує зміст усіх навчальних курсів нашої освітньої галузі.

Для України як воюючої держави особливої уваги заслуговує імплементація до навчальних програм освітніх закладів спецкурсу «Досліджуючи міжнародне гуманітарне право» у старшій ланці школи. МГП як комплекс правових норм, спрямованих на захист жертв міжнародних та немежнародних збройних конфліктів, має свій особливий термінологічний апарат, як-то комбатант, цивільна особа, військовий та цивільний об'єкт, військовополонений, окупована територія, евакуація, переміщені особи, воєнні злочини та кримінальна відповідальність за них тощо, і суттєво розширює кругозір як дорослих, так і підлітків. Фактично йдеться про ознайомлення учнівського контингенту із правилами ведення війни та виживання в зоні бойових дій.

У буденному житті підліток повинен не тільки знати, але й уміти скористатися правовими механізмами захисту прав людини.

Цікавим є також досвід післявоєнного стрімкого відновлення Республіки Корея, представленого в курсі за вибором «**Республіка Корея: історія дива на річці Хан**», який рекомендує Міністерство освіти і науки України.

Одним із ключових напрямів діяльності вчителя історії у школі та поза її межами є і **пошукова, історико-краєзнавча робота**. Адже вона несе в собі величезний потенціал громадянського виховання та формування у школярів української національної ідентичності через використання подій регіонального історичного календаря: 150-річчя Чернівецького національного університету, 190-річчя від дня народження Юрія Федьковича, 85-річчя утворення Чернівецької області, 80-річчя перемоги над нацизмом у Європі, у якій завжди маємо бачити український вимір.

Епіцентром нашої роботи у школі має бути сучасний **кабінет історії**. Нинішня ситуація створила унікальні умови для дослідження нами коріння своєї ідентичності, пізнання свого старого та творення й пошанування нового українського пантеону національних героїв. Різні формати навчання дозволяють нам ширше використовувати в роботі з учнями екскурсії як наживо, так і в онлайн-форматі, проводити пошукові дослідницькі експедиції, активно долучатися до проєктів зі створення шкільних музеїв, писати літопис допомоги фронту, допомагати волонтерам свого освітнього закладу й населеного пункту наближати перемогу.

Разом переможемо й відбудуємо Україну!

Список використаних джерел та літератури

1. Верховна Рада України. Офіційний портал. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 17.05.2024).
2. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2020 року №898. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 19.05.2024).
3. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення: 24.05.2024).
4. Міністерство освіти і науки. Офіційний сайт. Всесвітня історія. Історія України. 6-11 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. Київ : НРЕК-PRES, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navch.progr.2022.WH.HU.6-11.pdf> (дата звернення: 30.05.2024).
5. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 31.05.2024).
6. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення: 31.05.2024).
7. Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150316> (дата звернення: 31.05.2024).
8. Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150315?an=1> (дата звернення: 08.05.2024).
9. Наказ МОН України від 02.08.2024 №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/ca0/d35/66aca0d35fbf4463777818.pdf> (дата звернення: 06.08.2024).

10. Сайт Українського інституту національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/> (дата звернення: 06.06.2024).

11. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. Основи правознавства. 9 клас. Навчальна програма для освітніх закладів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.osnovy.pravoznavstva-9.pdf> (дата звернення: 04.06.2024).

12. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. Громадянська освіта (інтегрований курс). 10 клас. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa.2022.hromadyanska.osvita-10.pdf> (дата звернення: 04.06.2024).

Іванова Л.І.,

методист науково-методичного центру
предметів мовно-літературної
та історичної галузей і міжнародної інтеграції
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 2024/2025 Н.Р.

*Читати – це ще нічого не означає. Що читати і як
розуміти прочитане – ось у чому головна справа.
Костянтин Ушинський*

Метою мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти є «розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури» [1]. Нова українська школа зорієнтована на особистість, розвиток творчості, створення індивідуальної траєкторії навчання кожного учня, тому будь-